УДК 353: 351.84

О. О. Константинов,
аспірант, Академія муніципального управління

НАУКОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

A. Konstantinov,
Postgraduate, Academy of Municipal Management

SCIENTIFIC BASIS OF THE STATE OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGION

Досліджено різні підходи до визначення поняття регіон. Надано характеристику державній регіональній політиці. Розглянуто доцільність створення та оновлення інформаційної бази державного управління соціально-економічним розвитком регіону. Визначено основні засади реалізації системи державного управління соціально-економічним розвитком регіону.

The different approaches to the definition of the region. We characterize the state regional policy. The expediency of creating and updating the knowledge base of public administration and social and economic development of the region. The basic principles for the implementation of public administration and social and economic development of the region.

Ключові слова: регіон, державна регіональна політика, державне управління, соціально-економічний розвиток, стратегія розвитку, економіка регіону, державна політика.

Key words: region, state regional policy, public administration, social and economic development, the development strategy of the region's economy, public policy.

ВСТУП

Головною метою державного управління соціально-економічним розвитком регіону є підвищення рівня задоволення соціально-економічних потреб населення, яке проживає на території конкретного регіону, на основі його комплексного розвитку. Обгрунтований, з точки зору здатності органів регіональної влади здійснювати свої функції, рівень господарсько-економічної самостійності регіону впливає на ефективність регіонального управління.

Для системи державного управління соціально-економічним розвитком регіону основним завданням є дослідження умов і особливостей розвитку регіональних виробничих відносин в умовах обмеження їх територій. В сучасних умовах регіон представляє собою суверенний, самоврядний сектор економіки, який жваво взаємодіє і конкурує з іншими регіонами, та має стійкі внутрішні фінансово-економічні зв'язки. Державне управління соціально-економічним розвитком регіону має передбачати реалізацію державної регіональної політики як стратегії її подальшого, постійного, динамічного соціально-економічного розвитку. Державна регіональна політика це одна зі сфер діяльності держави щодо управління політичним, соціальним, економічним, науково-технічним, природоохоронним і культурним розвитком держави в регіональному аспекті.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

У ринкових умовах функції державного управління соціально-економічним розвитком регіону стають більш значимими, оскільки відсутність стратегічного регулювання з боку держави призводить до безсистемної діяльності господарюючих суб'єктів і стагнації соціально-економічних процесів, або до стихійного, незбалансованого, нестійкого розвитку, результати якого, ймовірно, сучасне суспільство не задовольняють. Саме тому відповідні органи державної системи управління на всіх рівнях повинні проводити системне регулювання регіонального розвитку та надавати за допомогою наявних державних механізмів вплив на умови, пріоритети і обмеження розвитку певних територій з метою відтворення і збільшення потенціалу територіальної соціально-економічної системи. Тому в роботі ставиться завдання дослідити наукові засади державного управління соціально-економічним розвитком регіону.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Регіон належить до відкритої, складної, цілісної і специфічної системи, на яку зсередини впливають складні елементи і часто порушують цю цілісність, і ззовні з боку органів державної влади, інших регіональних систем управління. Все це впливає на існуючі принципи і механізми управління регіональними процесами, що призводить до потреби в розробці та застосуванні нових способів взаємодії між усіма елементами, що входять до системи.

Для визначення ключових вимог до державного управління соціально-економічним розвитком регіону, з метою ефективної реалізації регіональної політики в умовах різноманіття територій, необхідно визначати унікальні риси кожного окремого регіону.

Регіон як форма організації простору в цей час набуває нових характеристик і властивостей. Багаторівневі зв'язки і відносини, що виникають між різними елементами регіональної системи обумовлені наявністю систем нижчих рівнів управління, що мають свої закономірності існування і тенденції розвитку.

На теперішній час у суспільстві існує проблема соціально-економічного розвитку регіону, тому важливо дослідження дефініцій основного поняття регіон. У науковій літературі пропонуються різні підходи до його визначення.

У науковій літературі регіон як суб'єкт економічної діяльності визначається як територія, що характеризується спільністю соціально-економічних, політичних та географічних чинників, що має свої територіальні особливості, свою специфіку, де складаються своєрідні економічні та соціальні умови.

Слово "регіон" — латинського походження (від кореня "regio"), в перекладі означає країна, край, область.

Сучасна наука дає безліч визначень даного терміну, серед яких найбільш ємними, на наш погляд, є наступні:

1. Під регіоном розуміється велика територія з більш-менш однорідними природними умовами, головним чином, характерною спрямованістю розвитку продуктивних сил на основі поєднання комплексу природних ресурсів з відповідною матеріально-технічною базою, виробничою та соціальною інфраструктурою.

2. Регіон — це певна територія, що відрізняється від інших територій за рядом ознак та володіє деякою цілісністю складових її елементів.

3. Регіон — це частина країни, яка володіє певною спільністю природних, соціально-економічних, національно-культурних та інших умов [1, с. 135].

Крім того, деякі автори пропонують розглядати "регіон" як цілісну соціальну систему з властивими їй характеристиками, що включає в себе політичну, географічну, адміністративну, економічну підструктури і соціальні та управлінські інститути, які відповідають цим підструктурам, а останні, в свою чергу, грають важливу роль в розвитку регіону.

У законі України "Про засади державної регіональної політики" від 05.02.2015 № 156-VIII надано характеристику наступним термінам: "макрорегіон" — частина території України у складі декількох регіонів чи їх частин, об'єднаних за спільними ознаками, яким притаманні спільні проблеми розвитку, в межах якої реалізуються спеціальні для цієї території програми регіонального розвитку; "мікрорегіон" — частина території регіону, що характеризується територіальною цілісністю та особливостями розвитку, в межах якої реалізуються спеціальні для цієї території проекти регіонального розвитку; "регіон" — територія Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя [2].

Таким чином, поняття регіону є досить абстрактним (як регіон взагалі) і передбачає, що його конкретизація і змістовна інтерпретація здійснюються при виділенні певних типів регіонів. Регіони — поняття типологічне, вони виділяються на території відповідно до визначених цілей та завдань.

Будь-який регіон України має свій набір загальних та специфічних проблем. Як правило, єдині для всіх типів регіонів законодавчі та нормативні акти, не завжди враховують територіальні особливості.

Специфіка регіону зумовлює необхідність вибору в кожному окремому випадку свого комплекту економічних важелів і стимулів. Саме тому побудова системи інформаційного забезпечення державного управління соціально-економічним розвитком регіону вимагає врахування особливостей розвитку, включення як загальних, так і специфічних характеристик регіонів.

Головна мета сучасної економіки — це пріоритетний розвиток кількох або одного регіонів, які мають особливо важливе стратегічне значення, стимулювання розвитку таких регіонів, які зможуть стати "точками зростання" ("локомотивом") економіки країни в цілому за рахунок наявного достатнього науково-технічного потенціалу. Таким чином, державну регіональну політику у вузькому сенсі треба розглядати як конкурентну політику, та в широкому сенсі — як всеосяжну політику розвитку [1, с. 137].

Державна регіональна політика — система цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності [2].

Метою державної регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання.

Формування державної регіональної політики здійснюється за допомогою таких функцій управління як прогнозування, програмування і планування. Так, наприклад, довгостроковими інтуїтивними прогнозами є критерії досягнення головної стратегічної мети — забезпечити зростання якості життя населення, всіх його верств, категорій, груп. Очікувані результати досягнення стратегічних напрямків діяльності як умов забезпечення цієї мети представляються у вигляді середньострокових прогнозів. Критерії реалізації цільових програм повинні бути представлені у вигляді короткострокових прогнозів, розрахованих статистичними методами прогнозування.

Події, що відбулися з початку 2014 року на території півострова Крим та у південно-східних регіонах України, є наслідком прорахунків та недоліків державної внутрішньої та зовнішньої політики, в тому числі і політики регіонального розвитку.

Відстала технологічна база та монофункціональність промисловості Донецької та Луганської областей, сировинний характер експорту продукції та орієнтація його переважно на російський ринок консервує недосконалу структуру економіки, залежність від зовнішнього ринку, зокрема енергетичних ресурсів [3].

Тому однією з основних стратегічних цілей державного управління соціально-економічним розвитком регіону є задоволення необхідних потреб життєдіяльності населення, які для громадян будь-якої держави практично не залежать від галузей спеціалізації територій та від того, що виробляють господарюючі суб'єкти, і, залишаючись практично незмінними, включають у себе такі основні види потреб як: забезпеченість житлом і продуктами харчування, наявність роботи, можливість здобувати освіту і розвиватися як духовно, так і фізично, виховувати і навчати дітей, мати гарантоване медичне обслуговування, користуватися засобами зв'язку, пересування, різними матеріальними благами і послугами.

Кожен вид потреб населення являє собою підсистему, завданням якої є його задоволення. Диспропорції або незбалансованість у розвитку цих підсистем призводять до зниження якості життя населення. Відповідно, будь-яка невирішена задача сприймається суспільством як невдалий соціально-економічний розвиток в цілому.

Розподіл завдань і функцій державного управління соціально-економічним розвитком регіону являє собою взаємопов'язану роботу органів законодавчої і виконавчої влади державної системи територіального управління та органами місцевого самоврядування щодо розмежування та узгодження завдань і функцій між цими системами.

Для правильного розподілу різних завдань і функцій в структурах державного управління соціально-економічним розвитком регіону слід використовувати принцип субсидіарності, який передбачає проведення прогнозування можливості їх реалізації ринкової системою управління і її елементами — приватними виробниками. У разі неефективної діяльності ринкової системи управління слід передати функції і завдання управління органам місцевого самоврядування, найбільш наближеним до об'єктів управління — територіальним процесам.

Таким чином, наявність певної функції і завдання у відповідного рівня державного управління соціально-економічним розвитком регіону обумовлюється: по-перше, неефективністю або неможливістю її реалізації через відносини ринкового механізму; по-друге — нездатністю нижчого рівня управління цією ж системи раціонально виконувати функції і завдання.

Потреба у вирішенні завдання і реалізації конкретної функції управління визначається рівнем задоволеності результатом їх реалізації за кількісними, якісними і часовими параметрами. Основною оцінкою якості реалізації певної функції або завдання є рівень якості життя населення та соціально-економічного розвитку, що характеризується рівнем достатності всіх видів ресурсів і величинами економічної ефективності, а також ефектами в усіх галузях і сферах діяльності.

Для вирішення цілей і завдань державного управління соціально-економічним розвитком регіону та прийняття відповідних ефективних рішень, а також своєчасного коригування реалізації державної регіональної політики використовується система інформаційного забезпечення. Інформаційна обмеженість неминуче веде до низької ефективності регіонального розвитку. В окремих галузях економіки, сферах наукової, виробничої та невиробничої діяльності нерідко складаються ситуації, за яких через відсутність у органів управління своєчасної повної та достовірної інформації приймаються неоптимальні рішення, що призводять до критичних ситуацій в різних сферах економіки, а часто і до соціальної напруженості.

Помилкові державні рішення, викликані неповною, недостовірною чи перекрученою інформацією, можуть стати результатом довготривалих втрат для розвитку регіонів.

Створення інформаційної бази дозволяє виявити важливі особливості регіонів, проблемні ситуації в їх розвитку, оцінити можливі наслідки негативних явищ, розробити заходи впливу на ці проблеми в потрібних напрямах за допомогою різних державних важелів.

Таким чином, склад інформаційної бази державного управління соціально-економічним розвитком регіону необхідно визначати в залежності від основних цілей і завдань державної регіональної політики, що забезпечує можливість складання регіональних прогнозів і програм розвитку, а також на основі процесів, що відбуваються в економіці та соціальній сфері регіонів.

ВИСНОВКИ

В останні сім років відбулися зміни зовнішніх та внутрішніх умов для розвитку регіонів протягом останніх сьоми років. З початку 2014 року з'явилися додаткові ризики, пов'язані як із зовнішнім впливом дій Російської Федерації стосовно Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та східних регіонів України, так і з внутрішніми чинниками, що породжені недосконалістю державної політики.

Проблеми соціально-економічного розвитку регіонів знаходяться в центрі уваги фахівців в сфері державного управління. Одне з головних місць серед цих проблем займають питання ефективної реалізації державної регіональної політики.

Система державного управління соціально-економічним розвитком регіону, з метою пошуку найбільш правильних управлінських рішень, що дозволяють найбільш м'яко подолати наявні негативні явища, базується, перш за все, на інформації про поточну економічну ситуацію в регіонах. На цей час система державного управління соціально-економічним розвитком регіону потребує принципово нового підходу до формування вихідної інформаційної бази, склад якої залежить від особливостей регіону як об'єкта спостереження і завдань, які ставить практика управління регіонами. Взаємозв'язок економіки і соціальної сфери характеризує соціально-економічний розвиток регіону як багатофункціональний комплекс, що є відмінною рисою в порівнянні з іншими об'єктами управління.

Література:

1. Стоянець Н.В. Концепція вдосконалення прогнозування соціально-економічного розвитку регіону / Н.В. Стоянець // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент. — 2016. — Вип. 1. — С. 135—140.

2. Закон України "Про засади державної регіональної політики" від 05.02.2015 № 156-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу:http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/156-19

3. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року" від 6 серпня 2014 р. № 385 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF

References:

1. Stoianets', N. V. (2016), "The concept of improving the prediction of socio-economic development of the region", Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu. Seriia: Ekonomika i menedzhment, vol. 1, pp. 135—140.

2. Verkhovna Rada of Ukraine (2015), "Law of Ukraine "About the principles of state regional policy", available at: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/156-19 (Accessed 24 October 2016).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), "Resolution "About approval of the State strategy of regional development for the period till 2020", available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF. (Accessed 24 October 2016).

Стаття надійшла до редакції 24.10.2016 р.